DOSSIER

argentonins en la conquesta de Mallorca

FRANCESC LLADÓ

Mallorca i el rei Jaume I

Tot el que es pot dir del mític Rei en Jaume I és motiu de profundes reflexions, tantes i de tal grandesa varen ser les seves gestes, de caire gairebé irrepetibles; però avui no centraré l'acció del meu relat en el personatge que fou l'artífex material de la construcció de Catalunya, que comportà la incorporació al regne dels territoris de l'illa de Mallorca i les terres de València; el meu relat el centraré en alguns dels hipotètics personatges que l'acompanyaren en aquesta gran gesta, i el seu posterior assentament en les terres que conquistaren, tota una incògnita i un repte. Les dades que esmento tot seguit són algunes de les recopilades per historiadors i investigadors que opinaren sobre aquest tema, el qual es troba encara avui poc estudiat.

Com tots sabem les illes foren incorporades a la Corona d'Aragó pel Rei en Jaume I, després de la invasió i conquesta del territori iniciada amb la rendició de ciutat Medias Mayurqa, (a Ciutat de Palma) el 31 de desembre de l'any 1229. La conquesta del territori va anar acompanyada d'una bona estratègia, que comportà a més del fet militar, una entesa amb un sector dels habitants de l'illa, representats pel sarraí Benahabet,[1] qui confià en la reial paraula del monarca; gest que facilità la col·laboració dels habitants de l'illa i, al mateix temps, aquest gest estalvià als conqueridors un gran desgast en homes, temps i cost. En el fet hipotètic de no haver-se produït aquest acostament, no hauria canviat el resultat final, però evità que la totalitat de l'illa s'enfrontés amb les armes als invasors.

La col·laboració sarraïna esmentada, la cerquem en un text escrit en llengua llemosina i conservat actualment segons Francesc Talladas, en l'Arxiu de la Ciutat de Palma,[1] per la claredat del seu contingut en reproduïm un paràgraf: *"Nostre Senyor Deus, mes en pensa de un gran Sarraí per nom Benhabet, é tramés al rei un misatje Sarraí ab letra dien, que volenter veuria al rei, é faria, e endresaria, que la una part de la isla de las XII, partirian viandas al rei e als seus. E albitraves aixi: que sils Chrestians sabian benignament á aquesta part asso comensan, que totas las altres onze parts farian á lo mateix. El posaulo, so es denunciahó als nobles, e assó, molt profitós, e gracios jutjaren. El misatge demaná que Cavalers anasen una legua, e axir los ha Benhabet en fe del Rei, e que de aquí avant serviria lo Rei feelment, e no feutament; e que fees grann Servey á tots, al Rey, als seus, a ell, e a la sua casa obligats en per los temps. El Rei trames a ell vint Cavalers, e vinch al Rei, e hac ab si vint bestias carragadas de farina, de cabrits e de galinas, e de reims: e aixó que es cosa nova entre nos, los reims eran portats ab sachs, e nos trencaban ni corrompian. Aqueix infael vinc entre els nostres aixi com Angel de Deu per esguardiment de benífel, e comensa a ser car e amat de tots. (...)*

La incorporació de l'illa de Mallorca al Regne d'Aragó comportà un enorme esforç, tant en el camp de la repoblació com en l'econòmic i el religiós i fins i tot l'agrícola. Compartit aquest esforç per tot el Principat de Catalunya, els habitants del qual foren principalment els executors directes dels fets.

El Baró de Vilassar, Burrriac i Argentona es mobilitzà per l'empresa de la conquesta de Mallorca i és de lògica que cercaria per acompanyar-lo els homes més adients i procedents dels seus feus i dominis, i és acceptable admetre que formarien part de l'acompanyament, tant el mític Bernat de Riudemeia, com els Bramona, els Valls, els Mateu, els Català i també els Lladó i molts d'altres

No és difícil de mantenir el supòsit que un contingent de soldats dels components de la host que acompanyà el rei En Jaume, a tan gran gesta, serien aquests homes oriünds de la Baronia dels Sant Vicenç, de la parròquia de Sant Julià d'Argentona i de Vilassar; per recolzar aquest supòsit detallo un seguit de raonaments i coincidències que es complementen amb la documentació escrita.

Un dels referents més importants al qual tenim accés és un document que té connotacions de l'origen d'aquest plantejament, el qual ens l'ofereix la informació extreta del testament de Guillem de Sant Vicenç, (Baró de Vilassar,

1. Text extret d'un antic pergamí escrit amb llengua llemosina, nom amb què els primers romàntics identificaven el català medieval.

2. Extret de la traducció del Testament de Guillem de Sant Vicenç.

Burriac i d'Argentona). Del dit document en seleccionem un fragment que ens permet aproximar-nos a l'època: *Iniciem la crònica històrica que diu que el contemporani i conegut Comte-Rei en Jaume I, al voltant de 1228, va iniciar la coneguda crida a la mobilització de la seva host, amb la finalitat d'envair i conquerir l'illa de Mallorca, fet que es va portar a terme a l'any 1229.*[2] El text complet d'aquest testament, recull i esmenta que fou estès a favor del seu fill Berenguer de Sant Vicenç, ens ve a compte perquè el dit Baró fou escollit per acompanyar el Rei. Tot seguit el Baró es mobilitzà per l'empresa i és de lògica que cercaria per acompanyar-lo els homes més adients i procedents dels seus feus i dominis, i és en aquest moment en el qual és acceptable admetre que formarien part de l'acompanyament, tant el mític Bernat de Riudemeia, com els Bramona, els Valls, els Mateu, els Català i també els Lladó i molts d'altres.[3]

Així doncs, aquests mítics cognoms uns anys més tard els trobem establerts en diversos indrets de l'illa; probablement engrescats amb les promeses de llur establiment i d'importants concessions en les terres que serien conquerides.

L'historiador Francesc Talladas en el seu treball *Història de Campos,*[4] ens dóna a conèixer els primers llinatges de Campos, entre els quals es troben els Ballester, Carbó, Mas, Sala, Oliver, Bramona, Talladas, Lladó, Guinart i d'altres; els quals coincideixen molts d'ells amb els que la historiadora local Montserrat Llimona en el seu treball sobre l'Argentona dels segles XIII i XIV ens presenta.[5] Els Bramona un dels llinatges trobats en els censos del segle XIII a Campos, desapareixen en el segle següent.[6]

Un cop conquerida la Ciutat de Mallorca, els darrers reductes de resistència musulmana foren poc perillosos, i els nouvinguts procediren a repartir-se la ciutat i les contrades rurals, d'acord amb llurs aportacions militars i financeres que feren possibles la campanya.

El nostre baró Guillem de Sant Vicenç inscrit al magnat el comte Nunyo Sanç oncle del rei, li fou adjudicat una AYZA,[7] sembla ser propera al lloc anomenat Campos; més tard el Sant Vicenç cediria el seu conjunt a canvi del manteniment d'un cavall armat per la defensa de l'illa, aquest fet donava peu a l'aparició de les primeres cavalleries. També hem de suposar que les terres i altres serveis foren ocupats pels seus servents i subordinats immediats, entre els quals no podem descartar els nostres ressenyats argentonins que l'acompanyaren en tan fantàstica empresa.

Les informacions facilitades pels historiadors consultats, que han aprofundit en el desenvolupament demogràfic i humà de la vila de Campos, lloc en el qual s'intueix que s'establiren els nouvinguts en el període comprés a la immediatesa de la conquesta i fins a finals del segle XIII. També dintre d'aquest espai de temps és quan tenim coneixement d'un bon nombre d'accions en què participaren personatges amb els cognoms que coincideixen amb els existents en la Baronia de Sant Vicenç, de Vilassar, com també de la parròquia de Sant Julià d'Argentona. Oferim com a prova la reproducció d'alguns textos propers al temps i tots ells dintre del segle XIII.

Els textos consultats ens confirmen que la independència que gaudí Mallorca com a regne fou molt curta i accidentada. Les cròniques diuen que concedida per en Jaume I, l'heretà el seu fill Jaume II com a rei.

Al cap de poc temps esclatà una fratricida guerra entre els germans, fills de Jaume I, en Pere ocupava el tron de Barcelona, i en Jaume, el de Mallorca. Malauradament no pogué existir entesa entre les parts implicades. Mentrestant al produir-se la mort del rei Pere, en l'any 1285, el rei Alfons d'Aragó, després d'una crua batalla foragità el rei de Mallorca Jaume II del seu tron.

Dels fets produïts en aquest segle XIII, l'historiador Arnó Rosselló Vaquer ens comenta en diverses cites, algunes operacions que tingueren lloc dins del desenvolupament quotidià del poble. En relació a aquestes cites sols esmentarem les que creiem que contenen cognoms de procedència i origen d'Argentona i Vilassar.

Després que el rei Alfons II enfront del contingent barceloní incorporés l'illa al seu domini, dins del mateix any: *El 24 de novembre de 1285 el campaner l´Arnald Lledó de la parròquia de Sant Julià de Campos, fou anomenat Síndic que junt amb altres campaners, Joan Cortal, Bonanat Quartal, Pere Valls, Tarragó Mateu i Pere Català foren els encarregats d´anar retre homenatge al rei Alfons d´Aragò.*

Una de les cites més antigues és la següent: *En l´any 1263, el 24 de gener.- Domingo Quartal comparegué davant Berenguer Tornamira, Lloctinent reial, demanant llicència per plantar vinya a un honor que té en el terme de Campos, el qual no ha estat conreat del temps que l´illa fou arrabassada als sarraïns. El lloctinent envià carta a Pere Calderó, batlle de Campos, Felanitx, i Santanyí, dient-li visités aquella terra, cosa que féu amb companyia dels prohoms: Vidal Bover, Bernat Bramona, Pere Abram, Bernat Valls, Vidal Vaquerisses, Guerau Palmer i Joan Quartal; i havent tingut consell entre ells i midar la terra, que foren unes 10 quarterades, decidiren que era apta*

3. Ressenyats en el treball del Historiador mallorquí Francesc Talladas.

4. *Història de Campos*, de Francesc Talladas.

5. *Aproximació a la historia d'Argentona dels segles XIII i XIV*, de Montserrat Llimona.

6. *Història de Campos del segle XIII, (Població VI)*, d'Arnó Rosselló Vaquer, any 1977.

7. Ayza, circumscripció administrativa procedent del període de musulmà, equivalent a comarca.

8. Respectada l'expressió original, equival a cànem.

i el lloctinent reial donà la llicència. Aquesta confronta amb el camí o carrer que va a l´església, cert iguer-al, i altres béns seus.

En l´any 1268, 5 de maig.- Ser Joan de Marí estableix a Guillem Lledó un tros de terra a la seva Alqueria del Palmer, tinguda en feu en nom del rei. Confronta amb via publica, amb tinença d´en Bargalló i Arnau Rafal. A delme i quinta de tots els fruits: pa, lli, oli, cànyom[8] *i delme amb tasca del vi.*

En l´any 1270, el 26 de setembre.- Pere Noguera fa donació entre vius a Arnau Lledó d´un rafal que comprà a Llorenç Ricard, en el terme de Campos. Testimonis: Arnau Bif, Albert Canals, Jaume Domingo.

En l´any 1280, el 8 de gener.- Això és la darrera voluntat de Guillem de Firineqa, de l´Alqueria del Palmer en el terme de Campos. Primerament es deixa 100 sous per la seva ànima dels quals se'n donaran 5 a l´obra de l´església de San Julià i 10 al rector. Als frares Predicadors Menors i de Penitència 12 diners. Per redimir captius 12 diners. Al Sant Esprit 12 diners. Al seu sogre Guillem i als seus fills 12 sous. Al seu germà Miquel i als seus fills 30 sous. A sa fillola filla d´en Masip 5 sous, al seu fillol, fill d´Argentona[9] *5 sous. Al seu fillol, fill de Ferrer Eguer 5 sous. Nomena hereu Arnau de Firinega, el seu germà, a instància del qual es publicà aquesta darrera voluntat en presència dels testimonis: Guerau de Palmer, Alegre Rafart i Pere Pujol. El Notari Pere de Tovars li donà forma pública a 5 idus gener 1280.*

Continuant en l´any 1280: *el 15 novembre.- Pere Valls i Arnau Lladó com a marmessors testamentaris de Pascual Ponç, venen a Antic Folc i sa mare Maria, viuda de Folc Vives, un rafal en el terme de Campos, per el preu de 24 lliures, 5 sous. Item un altre rafal pel mateix preu, els quals confronten amb l´Alqueria de l´Antigor, rafal*

Foto1: Can Riudemeia, a Mallorca preneren el cognom Argentona.

Foto2: Can Bramona.

Foto 3: Mas Coma d'en Lladó, avui can Ferraters.

Defensem el supòsit que d'aquests masos i d'altres en sortiren els soldats argentonins que acompanyaren el rei Jaume I a Mallorca i també participaren en el repoblament

9. La nissaga dels Riudemeya en el seu ennobliment a Mallorca, prengueren el cognom d'Argentona. Comentat per l'Enric Subiñà en fonts núm. 35.

de na Barrala i rafal de Sancho Sadoa.

En l´any 1281, el nou de gener.- Joan de Marí estableix a Guillem Lledó un camp de terra a la seva alqueria del Palmer, tinguda en feu en nom del rei. Confronta amb honors d´en Pujol, d´en Candeler, Bernat Bardayol i camí. A delme i tasca dels fruits i 50 lliures d´entrada.

Continuant en l´any 1281, el 24 juliol.- Guillem Bergalló i muller Francesca venen a Guerau Lledó un tros de terra de la seva alqueria del terme de Campos, tinguda en feu en nom del rei.

En el any 1282, el 27 de gener.- Ramon Bosc ven a Arnau Ballester la sexta part de certa alqueria, en el terme de Campos, per 10 lliures.

Seguint en el any 1282, el 2 de juliol.- Amb la derrera voluntat d´Alegre Rafart, de Campos, manifestada en la casa de la seva alqueria, essent-hi presents per testimonis Pere Pujol, Pere Català, Miquel Celrà, Pere Sanmartí i Arnau Celrà, els quals compareegueren davant Castelló Sardina assessor de la Cúria de Mallorca, i feren juramment sobre els sants evangelis, (....) elegeix marmessors Guerau de Palmer i Arnau Lladó.(...).

Entre la història i la hipòtesi

Amb el supòsit d'utilitzar les informacions que recollim de forma interessada, i sense la rigidesa que imposa la història, podríem ampliar les evidències acceptant el supòsit que el baró de Sant Vicenç no arribà de forma casual a aquella part del territori. Probablement l'hauria recorregut al llarg dels quatre mesos que s'allargà la campanya de conquesta. Podríem admetre que com a feudatari del comte Nunyo Sans, oncle del rei, en el moment del repartiment gaudiria de certs privilegis.

En l'actualitat, una altra evidència que observem sobre el terreny, està en el coneixement superficial del territori de la població de Campos. Podríem destacar entre les moltes possibles característiques: el fet que és molt extens, és summament fèrtil, molt pla, ben situat al centre de l'illa, en la costa un petit port, els hiverns no són gaire freds, clima molt semblant al del Maresme. En fi un lloc envejable en el segle XIII, i com no, també en els nostres dies; a més a més de ric i ben comunicat per mar i per terra. Posseïdor de tot aquest munt de qualitats, com no havia de ser desitjat per aquells conqueridors del passat!

Constatem una altra enigmàtica coincidència. La construcció de l'església parroquial de Campos s'inicià a partir del 14 de març de 1233. El Papa Innocenci IV l'anomena per primera vegada l'any 1248 i fou consagrada a Sant Julià "Màrtir" pels voltants del 1300. La coincidència ens remet de nou al fet que l'església parroquial d'Argentona també està consagrada a Sant Julià "Màrtir". L'església de Campos és una bellíssima obra, decorada en el seu interior amb gust senzill, elegant i harmònic, digna i admirada per propis i estranys, alguns diuen que els no creients es descobreixen al visitar-la. Moltes circumstàncies fan i la valoren positivament lligant-la amb la influència i presència dels primers pobladors, l'origen dels quals sembla indiscutiblement lligat a les nostres contrades, les de Vilassar i de Sant Julià d'Argentona.

El present

Aquest desig de furgar en el passat en la recerca de la identitat, permet oferir en el present el record d'un admirat investigador i campaner, el qual no ens podrà transmetre el seu criteri final, ja que recentment ens va deixar. El seu traspàs ha deixat orfe tot un munt d'investigacions encarrilades en el sentit que presentem aquest treball. Es tracta d'Antoni Lladó i Lladó, campaner inquiet i lleial, molt apreciat per tothom. Fem referència al protagonisme personal en una trobada dels Lladó[10] l'any 2004, que tingué lloc a Montserrat, en la qual ens va repartir a tots els presents a l'acte, un treball per ell realitzat en forma de llibretó, en el qual recollia i s'endevinava un pensament més profund, com qui busca en el passat els orígens de la identitat. El text recull unes innombrables cites de personatges que un dia tingueren obligacions i responsabilitats, tots ells encaixats en la història petita o gran de Campos. Aquestes cites dels segles XIII, XIV, XV I XVI foren recollides per historiadors com Ramon Rosselló Vaquer, Francesc Talladas, Josep Mª. Quadrado, Gabriel Reus i Mas i del mateix Antoni Lladó Lladó. Ens arriben per mitjà d'unes senzilles paraules en forma de pròleg del seu treball de *Notes Històriques: Aquest petit recull de notes històriques poden esser punts de trànsit per arribar a un començament de l'estudi dels Lladó (o el de qualsevol cognom), o simplement afegir-se a un inventari d'anècdotes, historietes o històries més grans i que, potser, ens ajudin a descobrir això que no sabem i voler mirar cap enrere per no oblidar l'ahir. Tota pedra fa paret.*

Ho he fet per conèixer-nos i reconèixer-nos; per passar gust d'un bon tast de sucoses anècdotes; perquè ens serveixi com a bell record d'aquestes vivències i com estímul per treure'n profit per altres trobades, perquè ens recorda la profunditat de les nostres arrels, subratlla la nostra comuna identitat i ens agermana sota el signe de la pau, l'amor i la solidaritat, tal com va escriure el nostre filòleg Joan Veny i ... perquè sí.

10. Agrupació de simpatitzants relacionats amb el cognom Lladó, els seus integrants són gent de Mataró, Argentona, Vilassar, Campos (Mallorca) i altres contrades.